

L'ESTAT DE LA **Qüestió**

La prostitució a debat

Conclusions de les jornades sobre prostitució celebrades al Casal d'Associacions Juvenils de Barcelona

Després d'abordar la temàtica de la prostitució al Grup de Treball, des del Consell de la Joventut de Barcelona (CJB) vàrem decidir programar un Punt i Seguit en dos encontres per a aprofundir més en la temàtica. L'objectiu no era altre que conèixer de primera mà les reflexions del feminisme sobre el tema, ja que les organitzacions juvenils sindicals que vàrem consultar, de dones i polítiques, no tenien una postura definida.

Per tant, amb l'objectiu d'acostar-nos a més visions, organitzàrem dues xerrades amb un debat posterior. La primera d'elles anava dirigida a la lectura feminista del treball sexual, lectura gens homogènia, d'altra banda. Encarna Bodelón, professora titular de Filosofia del Dret a la UAB i directora del Grup de Recerca Antígona, entre d'altres, i Gemma Lienas, escriptora i presidenta de Dones en xarxa, foren les dues persones escollides per a parlar-nos sobre la percepció que es té de la prostitució des del feminisme.

Per al segon i últim encontre volíem conèixer de primera mà la política municipal al voltant de la prostitució, d'actualitat arran de l'ordenança sobre el civisme aprovada l'any anterior. Per això, vàrem convidar Elsa Blasco, Regidora de Dones i Joventut de l'Ajuntament de Barcelona, i Elena Boira, coordinadora del Pla per a l'Abordatge Integral del Treball Sexual.

Així doncs, aquest Estat de la Qüestió té per objectiu relatar el desenvolupament d'aquestes jornades, reflectint la diversitat d'opinions i idees que van donar-se en els debats endegats posteriorment a les intervencions, alhora que plantejar un seguit de conclusions i propostes des de l'associacionisme juvenil.

El feminisme davant de la prostitució

Aquesta qüestió ha estat sempre un cavall de batalla del moviment feminista, que si bé ha fet pinya a l'hora d'afrontar la societat patriarcal en d'altres àmbits, ha estat incapaç de consensuar una postura sobre el conegut com a "ofici més vell del món". A més a més, aquesta qüestió ha estat font de dures polèmiques, pel simple fet que les visions han estat confrontades entre sí, donant més rellevància als punts discordants que no pas de als de trobada.

En aquest sentit, el desacord apareix en el moment de plantejar si la comercialització del sexe és considerada una activitat qualsevol o bé una activitat que s'inclou dins de les violències de gènere. Més enllà de situacions de proxenetisme, es discuteix doncs l'essència del paper de la dona envers el sexe, i si el fet de prostituir-se és o no és un aspecte que qualsevol persona pugui decidir lliurement. Prendre postura en un o altre sentit, doncs, comporta lògiques reaccions, especialment en el cas d'aquelles dones que viuen de la prostitució i la consideren una activitat econòmica com qualsevol altra. Respecte aquesta qüestió, cal dir que el fet de referir-nos a una activitat en situació irregular

L'ESTAT DE LA **Qüestió**

fa molt difícil disposar de dades acceptades per les parts: no hi ha estadístiques objectives i totes les dades es basen en estudis i estimacions sobre les quals hi ha discrepàncies significatives. En d'altres paraules, no sabem quants homes i dones es dediquen a la prostitució, quin és el pes relatiu que hi ocupa la tracta de blanques o quants "clients" consumeixen serveis sexuals. Així, més enllà de considerar la prostitució com una activitat forçada i desenvolupada per persones d'origen immigrant i en situació desesperada, existeixen veus dins de l'àmbit de les treballadores sexuals que defensen la seva opció vital i laboral. Dites veus consideren paternalista el discurs que associa la prostitució amb el patriarcat, i afirmen haver escollit lliure i voluntàriament exercir la prostitució. A més, consideren que vendre el seu cos és una forma més de lluita antipatriarcal, en tant que decideixen sobre elles mateixes, arribant a conciliar la seva vida professional i personal sense haver de rendir comptes a ningú.

No tots els sectors comparteixen aquesta opinió. N'hi ha que creuen que es tracta de perfils molt minoritaris, de casos excepcionals i poc representatius però amb molta visibilitat social. A diferència de la prostitució involuntària, que procura passar desapercebuda, la prostitució voluntària no s'amaga i sovint adopta actituds militants i reivindicatives, cosa que els dona major visibilitat i comporta la seva sobrerrepresentació (que es pot constatar, per exemple, als debats als mitjans de comunicació). Segons aquests sectors crítics, la prostitució voluntària acaba monopolitzant el debat i exercint una representativitat que no els correspon i, tot sovint, imposen el seu discurs damunt d'una majoria silenciosa que no s'hi sent representada però que no pot (o no gosa) fer sentir la seva veu.

Per la seva banda, diferents sectors de la prostitució involuntària remarquen que cal delimitar molt clarament les representativitats i aclarir que les prostitutes voluntàries només poden representar-se a si mateixes. Així mateix, aquests mateixos sectors defensen que cal recollir el testimoni de la prostitució invisible, ja que es tracta de persones que, per diverses circumstàncies (situació administrativa irregular, situació de dependència o submissió, ocultació de la condició de prostitutes, por, etc) no poden fer-se escoltar i autorepresentar-se.

Certament, la qüestió no és senzilla, ja que s'hi barregen (de forma correcta o no) una ampla diversitat de debats, i tampoc hi ha acord en la definició de prostitució. Més aviat es tendeix a estigmatitzar-la tot reduint-la a un dels seus perfils concrets. Hi hem de sumar el fet que la prostitució és una activitat mal considerada socialment, i que està envoltada d'una absoluta hipocresia i d'un important buit legal (si més no a casa nostra). La indústria del sexe mou grans sumes econòmiques (18.000 milions d'euros anuals a l'Estat espanyol segons la Unió Europea), es promociona a tot tipus d'espais, i es focalitza en una imatge estereotipada que, com de costum, no correspon a la realitat.

Finalment, existeix unanimitat entre els col·lectius de prostitutes així com de les entitats que hi treballen en estret contacte (d'inserció laboral, sociosanitàries, feministes, en defensa dels drets de les dones immigrants, moviment GLBT...) quant a la invisibilització

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

que es fa de les treballadores sexuals, en el moment en què es discuteix i es prenen decisions que afecten la seva vida diària sense que se les tingui tant en compte com elles voldrien. Elles consideren que són les veus més indicades per a parlar de prostitució que la viuen directament, al marge de visions interessades i estereotipades de les que beu la majoria de la població.

Possiblement, tot plegat ajudi a entendre perquè davant d'una realitat com aquesta les administracions han preferit mantenir-la en una situació d'al·legalitat, com a política de mal menor, que no respon a les necessitats d'aquelles persones (dones per regla general) que exerceixen la prostitució.

La prostitució als ordenaments jurídics

A efectes pràctics, però, no podem obviar que existeixen dos models diferenciats d'entendre i legislar la prostitució, i en certa mesura, podem parlar d'un tercer model com el vigent a l'Estat espanyol i que consisteix, de forma simplificada, en desentendre-se'n.

El model suec, per una banda, penalitza la prostitució i seria l'expressió jurídica de les postures anomenades avui per avui abolicionistes. Aquest model penalitza al client que contracta serveis de prostitució i alhora ofereix itineraris i incentius a les persones que exerceixen la prostitució per a abandonar-la, partint de la premissa que es tracta d'una activitat violenta i masculista. En tot cas, no la consideren una activitat laboral.

Com era d'esperar, el cas suec compta amb partidaris i detractors. Les persones que hi estan a favor al·leguen que prohibir la prostitució dificulta l'actuació de les xarxes d'exploació de persones (el conegut delictes de tràfic de blanques) i fomenta que les prostitutes en actiu es replantegin la seva activitat, tot oferint-los recursos d'inserció laboral. Per altra banda, les persones que s'hi oposen consideren que, prohibint-la, simplement desvien la prostitució forçosa a altres territoris, o bé la invisibilitzen encara més a nivell social, augmentant així els perills per a les persones que s'hi veuen abocades forçosament o que s'hi dediquen voluntàriament. A més, dubten que així es puguin frenar les màfies. Quant a les necessitats reals de qui es prostitueix, els i les antiprohibicionistes consideren que no se'ls dona resposta, i que es criminalitza a aquelles persones que vulguin viure de les relacions sexuals comercials de manera lliure i voluntària.

A un altre nivell, trobem l'anomenat model holandès que, amb matisos, es troba també en d'altres estats com ara l'alemany i que podríem considerar com el majoritari a nivell europeu. Holanda és un estat molt respectuós i garantista amb els drets individuals cosa que, entre d'altres qüestions, ha suposat un destacable arrelament i creixement d'indústries com les del sexe en tot tipus de formats. Aquest fet va acabar afectant també la prostitució, per ser una activitat pública i visibilitzada, fins i tot emprada com a reclam turístic, sense regulació jurídica. Així doncs, a finals dels anys 90, s'aprovà

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

una llei relativa a l'activitat sexual remunerada, diferenciant la prostitució voluntària de la involuntària, considerant la primera com una forma de treball més, sotmesa doncs a drets i deures com qualsevol altra activitat productiva.

Més enllà del cas d'Holanda, aquest posicionament és vigent en d'altres territoris i va en la línia de cercar espais destinats a la prostitució regulats a nivell oficial. A l'estat espanyol, la postura legalitzadora és defensada des d'espais molts diversos. En aquest sentit, destaquem la *Asociación Nacional de Empresarios de Locales de Alterne* (ANELA) –que compta amb membres acusats de proxenetisme, alguns dels quals amb vinculacions amb l'extrema dreta. Des d'una altra perspectiva i en el cas de Catalunya, trobem els repetits posicionaments públics a favor de la regulació per part de l'antiga Consellera d'Interior i actual Consellera de Justícia, Montserrat Tura. Uns i altres, per motius i òptiques diferents, demanen la regulació i control de la prostitució, per tal que s'exerceixi en espais condicionats.

Com en el cas anterior, el mètode holandès també ha generat polèmica. Els i les que hi estan a favor aplaudeixen la millora de les condicions de vida i el reconeixement del treball sexual com una activitat productiva més, a l'hora que valora que es diferenciï entre les activitats considerades legals i les il·legals, en funció de la voluntarietat. Al seu entendre, el fet de reglamentar la prostitució i de regular-la a nivell administratiu permet evitar les pràctiques abusives. En canvi, les veus que dissenteixen opinen que aquesta legislació no combat l'explotació sexual i fins i tot obre les portes a legalitzar el proxenetisme a partir de l'establiment d'espais on pot exercir-se legalment la prostitució, el que, segons afirmen, facilita els casos d'explotació.

Existeix encara una tercera postura, que és la que, entre d'altres, s'aplica a l'estat espanyol o a Catalunya. Aquí, la prostitució no és considerada una activitat econòmica: el Codi Penal espanyol, per exemple, es limita a perseguir el tràfic de persones, el proxenetisme i la prostitució de menors, qüestions totes elles que afecten sobretot a dones, joves, d'origen immigrant i en situació administrativa irregular. Conseqüentment, aquesta actitud deixa sense empara a totes aquelles persones que es dediquen a la prostitució de forma voluntària, que no disposen de cobertura sanitària i que es veuen abocades a treballar al carrer. Per tot plegat, es parla d'al·legalitat, ja que no contempla el concepte de prostitució voluntària (per compta pròpia o aliena).

Aquest fet doncs, és el que en el cas de Catalunya, i de forma més concreta a Barcelona, anima el debat entre diferents sectors. Organitzacions i col·lectius sectorials de caire feminista, d'alliberament GLBT o en defensa dels i les immigrants, entitats municipals, formacions polítiques, col·lectius de prostitutes o bé entitats que treballen amb prostitutes són alguns dels agents polítics i socials més interessats en abordar aquesta qüestió i trobar resposta a les mancances existents.

És aquí on pren força una altra perspectiva a l'hora d'encarar el debat de la prostitució: la postura legalista o Pro Drets, per la qual es considera de vital rellevància abordar la qüestió dels drets de les dones, més enllà de la seva dedicació. Especialment, en el marc de la política municipal, sense competències per a dur a

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

terme propostes de major envergadura.

La via legalista aposta per reconèixer la situació de les treballadores sexuals, en tant que realitzen una activitat econòmica, sense la necessitat de ser controlada per les administracions. Reconèixer els seus drets com a treballadores permetrà reconèixer-les com a ciutadanes, cosa més important que emetre judicis de valor i generar debats que, si bé poden ser interessants, no són rellevants a l'hora d'assegurar drets.

La prostitució a Barcelona. De l'al·legalitat a l'ordenança del civisme
A Barcelona, aquesta situació d'al·legalitat ha fet que durant molts anys l'administració no actués davant la prostitució, practicada de forma visible en espais concrets de la ciutat però sovint invisibilitzada. Paradoxalment, tots els diaris de Barcelona, independentment de la seva ideologia, difonen de forma massiva contactes per accedir a serveis de prostitució.

Tota aquesta realitat ha provocat que l'administració desconegui la situació de la prostitució a la ciutat, més enllà de la persecució cíclica de xarxes de tràfic de blanques i del contacte amb part d'aquesta prostitució, organitzada o no, que esdevé més visible (proximitats del Camp Nou i la zona de facultats de l'avinguda Diagonal, *barri xino* del Raval, Arc de Triomf o la banda del Parc de la Ciutadella que forma part del districte de Sant Martí, entre d'altres).

Tot i així, la discussió i aprovació de la polèmica Ordenança del Civisme suposà que la qüestió de la prostitució i de les treballadores sexuals tornés a ressorgir a l'agenda política, especialment per les referències que hi feia de forma tangencial. En sancionar l'activitat de les treballadores sexuals, fou durament criticada des d'una perspectiva de drets civils per part de tot tipus d'entitats i col·lectius, ja que al seu entendre criminalitzava determinats col·lectius, entre els quals, el de les prostitutes.

Cal tenir present que, a diferència d'altres estats, l'ordenança no es recolza en el Codi Penal ja que, com comentàvem anteriorment, aquest no aborda la prostitució voluntària i per compte pròpia.

Aquesta qüestió, lògicament, suposà que diferents entitats, com les esmentades anteriorment (fins i tot una de les formacions del govern municipal) es posicionessin en contra de l'Ordenança del Civisme ja que consideraven que restringia l'ús de la via pública amb uns criteris que, al seu parer, no justificaven la prohibició.

Finalment, i com és sabut, s'aprovà l'ordenança, si bé tota la pressió exercida per diferents sectors comportà que calgués abordar d'alguna o altra manera la pràctica del treball sexual a la ciutat, activitat que fou reconeguda per part de la mateixa administració. És en aquest context que neix el Pla per a l'Abordatge Integral del Treball Sexual, aprovat l'abril del 2006, i previst a la mateixa ordenança (art. 41).

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

El Pla per a l'Abordatge Integral del Treball Sexual

Més conegut com a Pla ABITS, va dirigit "a totes les persones que exerceixen el treball sexual, i més específicament a aquelles persones que utilitzen la via pública per negociar l'intercanvi de serveis sexuals remunerats" i es planteja els següents objectius:

- Atendre les demandes socials de les treballadores sexuals.
- Coordinar les actuacions, institucionals i comunitàries, dirigides a les treballadores sexuals.
- Evitar que l'oferiment de serveis sexuals a la via pública afecti la convivència ciutadana.
- Garantir la seguretat de les treballadores sexuals.

El Pla parteix d'una diversitat de perfils, si bé reconeix la manca d'informació que es té al voltant de les persones que es dediquen a la prostitució, motiu pel qual es va contactar amb treballadores sexuals així com amb diferents entitats que hi tenen contacte. De la mateixa manera, es cercà també la col·laboració amb el cos de la Guàrdia Urbana per tal de poder compilar totes les dades possibles.

L'Agència per a l'Abordatge Integral del Treball Sexual, anomenada també ABITS, és l'ens municipal, vinculat a la Regidoria de Dones i Joventut, que s'encarrega de coordinar les accions previstes en el pla municipal.

ABITS, inaugurat el juny de 2006, comparteix la seu amb la Oficina per la No Discriminació (OND), amb la voluntat d'establir-hi sinergies. Actualment, es desenvolupa de forma experimental al districte de Ciutat Vella, a l'espera d'avaluar-ne el seu funcionament i de poder-hi destinar més recursos. Més enllà dels objectius genèrics descrits anteriorment, des d'ABITS es realitzen les següents actuacions:

Servei d'Atenció i Mediació al carrer

Aquesta és una de les intervencions fonamentals dirigides a les treballadores sexuals en general, i específicament a les que treballen a la via pública, sense discriminació segons edat, estat de salut física i mental, discapacitats, situació legal, orientació sexual i/o procedència.

Es duu a terme per part de dues educadores socials, incidint especialment al barri del Raval. No s'ha de confondre amb els serveis socials, en tant que no gestiona la tramitació de papers. Més enllà de les tasques d'atenció, informació i assessorament sobre els recursos existents, destaca per les tasques d'acompanyament als serveis socials.

Atenció Social Integral

Servei en conveni amb l'entitat H.H.Oblatas, que gestiona El Lloc de la Dona, amb capacitat de donar un servei especialitzat d'atenció social integral a fins a una quinzena de dones alhora. Disposa d'un fitxer actualitzat de recursos i compta amb un protocol d'actuació per tal de derivar dones a la xarxa de serveis socials.

Dispositiu Integral de Recol·locació Laboral

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

El programa DIR/TS és un altre projecte de l'Ajuntament, en conveni amb l'Associació de Dones per a la Inserció Laboral SURT.

És un programa de recol·locació, d'una durada aproximada de deu mesos, al qual es poden acollir fins a deu dones a la vegada. S'acompanya d'una beca-salari de 600€ i, evidentment, requereix d'una decisió voluntària.

Servei d'Acollida - Pisos Pont

Una altra activitat amb conveni, en aquest cas amb l'entitat Adoratrius, amb l'objectiu de desenvolupar l'anomenat projecte SICAR. Actualment pot donar cobertura a 17 dones diferents.

El Servei d'Acollida facilita, en diferents etapes, un itinerari d'allotjament segur a les dones en situació d'explotació o tràfic que volen deixar l'exercici de la prostitució. Així doncs, el circuit no és altre que les acollides d'emergència, l'avaluació i aprofundiment de cada cas quan la dona estigui recuperada i, finalment, l'establiment en pisos d'inserció on se les ajuda a recuperar la seva vida de forma autònoma proporcionant-los un habitatge temporal.

Acostament al fenomen de les xarxes de tràfic i prostitució romanesa a Barcelona

Des d'ABITS així com d'altres instàncies es destaca el pes de les màfies romaneses davant de l'explotació sexual, motiu pel qual s'aposta per millorar els coneixements al voltant d'aquestes des de diferents àmbits (també cossos policials), per tal de realitzar millors intervencions, a poder ser de forma preventiva.

Treball en Xarxa i col·laboració institucional

El Pla consta d'una Taula Tècnica de trobada i coordinació que ha d'afavorir espais de diàleg i treball de tots els agents d'intervenció així com permetre una visió global del fenomen i consensuar unes línies de treball. Existeix també una àmplia col·laboració entre diferents ens i institucions públiques, on cal incloure diferents àrees municipals així com d'àmbit de districte.

Tot i les mesures proposades pel ABITS, però, el cert és que aquest pla genera controvèrsia en alguns sectors vinculats al treball sexual, tant pel seu abast com pel fet que dóna molta importància a la reinserció laboral. A més, compta amb tot tipus d'entitats per a desenvolupar els diferents programes, fet que requereix un complicat equilibri.

En el cas de l'abast del servei ABITS, si bé es tracta d'una prova pilot, es considera que el pla és insuficient a l'hora d'incidir en la problemàtica que viuen les treballadores sexuals, agreujada amb l'entrada en vigor de l'ordenança i les actuacions policials que se n'han derivat. Sense més recursos, doncs, algunes entitats consideren que el pacte està abocat a oferir uns serveis testimonials a un seguit de persones concretes, amb el risc d'esdevenir un pla que simplement serveixi per a complir amb l'expedient.

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

Dispositiu Integral de Recol·locació Laboral

El programa DIR/TS és un altre projecte de l'Ajuntament, en conveni amb l'Associació de Dones per a la Inserció Laboral SURT.

És un programa de recol·locació, d'una durada aproximada de deu mesos, al qual es poden acollir fins a deu dones a la vegada. S'acompanya d'una beca-salari de 600€ i, evidentment, requereix d'una decisió voluntària.

Servei d'Acollida - Pisos Pont

Una altra activitat amb conveni, en aquest cas amb l'entitat Adoratrius, amb l'objectiu de desenvolupar l'anomenat projecte SICAR. Actualment pot donar cobertura a 17 dones diferents.

El Servei d'Acollida facilita, en diferents etapes, un itinerari d'allotjament segur a les dones en situació d'explotació o tràfic que volen deixar l'exercici de la prostitució. Així doncs, el circuit no és altre que les acollides d'emergència, l'avaluació i aprofundiment de cada cas quan la dona estigui recuperada i, finalment, l'establiment en pisos d'inserció on se les ajuda a recuperar la seva vida de forma autònoma proporcionant-los un habitatge temporal.

Acostament al fenomen de les xarxes de tràfic i prostitució romanesa a Barcelona

Des d'ABITS així com d'altres instàncies es destaca el pes de les màfies romaneses davant de l'explotació sexual, motiu pel qual s'aposta per millorar els coneixements al voltant d'aquestes des de diferents àmbits (també cossos policials), per tal de realitzar millors intervencions, a poder ser de forma preventiva.

Treball en Xarxa i col·laboració institucional

El Pla consta d'una Taula Tècnica de trobada i coordinació que ha d'afavorir espais de diàleg i treball de tots els agents d'intervenció així com permetre una visió global del fenomen i consensuar unes línies de treball. Existeix també una àmplia col·laboració entre diferents ens i institucions públiques, on cal incloure diferents àrees municipals així com d'àmbit de districte.

Cal seguir desenvolupant el servei ABITS en els següents paràmetres,

- Informar de tots els serveis públics disponibles, especialment destinats a les persones: serveis socials, educatius i sanitaris.
- Recolzament i col·laboració amb les entitats i persones que es dediquen a la prostitució i/o que en són coneixedores de la realitat.
- Ampliar la capacitat dels programes previstos en els que es doni un model d'atenció individual i personalitzat. Això implica, per tant, augmentar el pressupost destinat a la implantació del pla ABITS.

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

- Persecució i repressió de les conductes que atempten contra la llibertat i identitat sexual de les persones que es puguin cometre a l'espai públic, especialment el proxenetisme.
- Realitzar periòdicament estudis rigorosos, en col·laboració amb les treballadores sexuals i d'altres agents, que estableixin la realitat i composició de la prostitució de tota Barcelona, que serveixi de mapa per a observar quantes prostitutes i en quines condicions exerceixen (carrer, bordells, cases de massatges, alt *standing*), quina és la seva formació, així com les seves expectatives de futur, i que serveixi també per conèixer el grau de proxenetisme existent.
- Conseqüentment, proposem la creació d'un Observatori de la Prostitució, lligat a l'Oficina per la No Discriminació (OND).

En matèria de reconeixement de drets,

- Permetre la cobertura sanitària, laboral, legal i de tot tipus de la professió de la prostitució (tan femenina, com masculina i transsexual) en tots aquells casos en què s'exerceixi de manera voluntària i lliure.
- Cal que les administracions actuïn amb major contundència per l'eradicació de les màfies que trafiquen amb dones, posant especial atenció a les dones immigrades així com a les menors d'edat.